

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרוף שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

אמנם כל מה שכתבנו לעיל שאסור להרים עציץ מן הקרקע, היינו דווקא באופן שהעציץ מונח על"ג קרקע, או אפילו רצפה שיכולים הצמחים לינק דרכה מן הקרקע. אבל אם העציץ מונח על"ג מקום שחוצץ בינו לקרקע, באופן שאין הצמחים יכולים לינק מן הקרקע, מותר להרים אותו ממקומו.

רצפת אבן המצויה בבתים, סבר החזו"א שיכולים הצמחים לינק דרכה מן הקרקע ואינה חוצצת, ואסור להרים עציץ המונח על גבה [בסוגי העציצים שכתבנו לעיל שאסור].

וצריך לדעת שכל מה שכתבנו הוא רק לענין איסור "קוצר". אך יש איסור להזיז עציץ ממקומו, משום איסור "מוקצה"⁵, ולכן למעשה אין הבדל בסוגי העציצים, ובכל אופן אסור להזיזם ממקומם.

האם מותר ללכת או לרוץ על"ג הדשא בשבת?

הנידון בזה הוא מחמת שכשהולך על"ג הדשא יכול לתלוש עלים ממנו, ויהיה הדבר אסור משום מלאכת "קוצר". אמנם כתב השו"ע⁶, שמותר לילך על"ג העשבים בין לחים בין יבשים. והוסיף המ"ב⁷, שמותר אף באופן שהעשבים ארוכים, וכן אפילו כשהולך יחף שיכולים העשבים להיתפס בין אצבעותיו.

והטעם, משום שאין הדבר ודאי שיתלוש עשבים בהליכתו, והיינו שא"ז "פסיק רישא", וגם אינו מתכוון לתלישת עשבים, ולכן הדבר מותר.

מספק וכן נראה מסקנתו ע"ש, וא"כ רק שניהם אסורים אבל שאר סוגים מותרים.

⁵ שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק כ"ו סעיף ב'.

⁶ סימן של"ו סעיף ג'.

⁷ ס"ק כ"ד.

האם מותר להזיז עציצים ממקום למקום?

בדין זה ישנם כמה חילוקי דינים כמו שיתבאר.

דין עציץ נקוב:

צמחים הגדלים בעציץ נקוב [ולהלן יתבאר מהו עציץ נקוב] נחשבים כצמחים הגדלים בקרקע ממש. שהם יונקים מלחלוחית הקרקע דרך הנקב. ומשום כך, כל אופן שיגרום להפסקת היניקה של העציץ מן הקרקע, הרי הוא אסור משום מלאכת "קוצר". ולכן, אין להרים עציץ המונח על הקרקע וליתנו על"ג השולחן, וכן אסור ליתן תחתיו צלחת, מפני שע"י כן הוא מפסיק את היניקה מן הקרקע¹.

דין עציץ שאינו נקוב:

בעציץ שאינו נקוב ישנו חלוק בין סוגי העציצים. שעציץ העשוי מחרס או מעץ דינו כמו שכתבנו בעציץ נקוב². [והטעם, מפני שבחרס ועץ יש אחד מהם שהצמחים הגדלים בו יכולים לינק מן הקרקע אפילו כשאינו נקוב, ומכיון שהדבר ספק איזה מהם, פסק השו"ע להחמיר בשניהם³.]

אבל עציצים שאינם נקובים העשויים משאר חומרים, מותר להזיזם ממקום למקום, מפני שאינם יונקים מן הקרקע⁴. [וראה להלן לענין למעשה אם הדבר מותר].

¹ סימן של"ו סעיף ח', ומ"ב ס"ק מ"ד.

² שו"ע שם.

³ ביאור הלכה ד"ה אפילו אינו נקוב.

⁴ הדבר תלוי בנידון של הביאור הלכה שם, אם טעם השו"ע לאסור אפילו באינו נקוב, הוא משום גזירה אטו נקוב, וא"כ לאו דוקא חרס אלא כל סוגי העציצים ג"כ יהיה הדין שאסור להרימם מהקרקע. או שטעם השו"ע הוא רק בחרס ועץ, שיש אחד מהם שהצמחים הגדלים בו יונקים מן הקרקע אפילו שאין בו נקב, ומשום כך אסר את שניהם

וכתב המ"ב⁸, שאם העשבים ארוכים אסור לרוץ עליהם, וצריך להיזהר גם לא ללכת עליהן במהרה, משום שבאופן זה ודאי שיתלשו עשבים, וא"כ זה "פסיק רישא" שאסור אף כשאינו מתכוון.

[וצריך לדעת, שאף באופן המותר, אם מוצא עשבים על רגליו, אסור להוציאם בידי משום שהם "מוקצה"⁹].

האם מותר להריח בשבת צמח המחובר לקרקע?

יש להבחין בזה בין ענפים המריחים כגון הדסים או וורדים וכדו', לפירות המריחים כגון אתרוג וכדו'. שבענפים המריחים מותר להריח מהם אפילו בעודם מחוברים לקרקע, מפני שאין חשש שיתלוש אותם, שהרי יכול להריח מהם בעודם מחוברים¹⁰. אבל פירות אסור להריח מהם בעודם מחוברים, מפני שחששו חז"ל שמא יתלוש את הפרי לאוכלו¹¹.

פירות התלושין מותר להריח מהן בשבת, ויש לברך עליהם ברכת "הנותן ריח טוב בפירות".

האם מותר לברך ברכת האילנות בשבת?

הכף החיים¹² כותב, שאין לברך ברכת האילנות בשבת, משום שמא יתלוש מן האילן. אמנם דבר זה קשה הרי כתבנו לעיל מהשו"ע שמותר אפילו להריח ענף המחובר לקרקע, ולא חששו שמא יתלוש. אך ע"ש שהביא לזה עוד טעמים, ויש לעשות שאלת רב.

האם מותר להשתמש בסיכת ביטחון בשבת?

נידון זה של שימוש בסיכת בטחון נוגע למלאכת "תופר", משום שע"י הסיכה מחברים שני בדים יחד. ויש בזה מחלוקת גדולה בפוסקים וכל אחד יעשה שאלת רב לענין הלכה למעשה, וכאן רק נביא את הנידון שהובא בפוסקים בזה.

כתב הרמב"ם¹³: "התופר שתי תפירות חייב, והוא שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שתעמוד התפירה ולא תישמט. אבל אם תפר יתר על שתי תפירות אע"פ שלא

קשר חייב, שהרי מתקיימת התפירה". מבואר בדבריו, שחייב מן התורה [חטאת לעושה בשוגג, וכתת או סקילה לעושה במזיד] יש בב' אופנים. א. כשתופר ב' תפירות וקושר ראשי החוט שתהיה תפירה של קיימא. ב. כשתופר ג' תפירות אע"פ שאינו קושר מפני שבג' תפירות התפירה של קיימא אף בלא קשירה. אמנם יש איסור מדרבנן לתפור ב' תפירות אף בלא קשירה¹⁴.

ומעתה נבוא לשימוש בסיכת ביטחון. הדרך הרגילה לשימוש בסיכת ביטחון היא, שתוחבים את המחט לפחות פעמיים בבגד, וא"כ צריך להיות הדבר אסור לכל הפחות מדרבנן. וכן הביא המ"ב¹⁵ בשם מהקרבן נתנאל¹⁶, שכתב לתמוה על מנהג העולם שתוחבים סיכה בבגד וכן תמה על הנשים בפראג שמחברות הצעיף לבגד עם סיכה, והרי הן תוחבות ב' פעמים והדבר אסור מדרבנן.

אבל החזו"א¹⁷ הקשה ע"ז, א. שהק"נ הרי העיד שכך היה המנהג בזמנו, ורק כתב לתמוה ע"ז ולא כתב לאסור זאת למעשה. וגם שהרי היו בזמנו גאוני אדירים שהיו עומדים בפרץ ולא מיחו בזה. ב. שאין לדמות תחיבת סיכה ב' פעמים, לתפירת חוט ב' תפירות. מפני שתחיבת הסיכה הינה רק הידוק לבגד באופן זמני שאינו עשוי לקיום, וא"ז דרך תפירה [ודומה לסגירת כפתור], אבל תפירה בחוט זהו דרך תפירה ממש. ומשום כך כתב החזו"א שאין להחמיר בזה כלל.

וכן כתב האגרות משה¹⁸ שהשימוש בסיכת בטחון מותר. אמנם כתב, שהרוצה להחמיר יחמיר באופן בו יכולה הסיכה להישאר שם קבוע [כגון הידוק מכפלת, או קרע בבגד]. אבל בשימוש שהוא ודאי זמני [כגון מה שהיו רגילים פעם ללפף את התינוק בחיתול בד ולתפוס זאת ע"י סיכת בטחון] מותר.

אבל יש פוסקים המחמירים בזה¹⁹. ולפי דבריהם יהיה מותר רק באופן שתוחב את המחט פעם אחת בלבד.

⁸ ס"ק כ"ה.

⁹ מ"ב ס"ק כ"ד.

¹⁰ ולענין אם מותר לתפוס את הענף בידי ולהריח ממנו, עיין מ"ב סימן של"ו ס"ק מ"ח. ושמירת שבת כהלכתה ח"א פרק כ"ו סעיף כ"ב.

¹¹ שו"ע סימן של"ו סעיף י'.

¹² סימן רכ"ו סק"ד

¹³ הלכות שבת פרק י' הלכה ט'.

¹⁴ מ"ב סימן ש"מ ס"ק כ"ז.

¹⁵ שם.

¹⁶ מסכת שבת פרק שביעי אות נ'.

¹⁷ בהשטות לספר או"ח בהוספה לסימן ש"מ.

¹⁸ או"ח ח"ב סימן פ"ד.

¹⁹ המ"ב הנ"ל בשם מהקרבן נתנאל, ועוד עיין שו"ת הלוי ח"ד סימן ל"ה.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il